

Anna Szuchalska

**CECHY OSOBOWOŚCI UCZNIĄ
A TWORZENIE WYPOWIEDZI PISEMNEJ
W JĘZYKU ANGIELSKIM
(NA PRZYKŁADZIE UCZNIÓW KLASY MATURALNEJ)**

Słowa kluczowe: osobowość, umiejętność pisania, język angielski, produkt, proces.

Przedmiotem podjętego w rozprawie badania jest problematyka tworzenia wypowiedzi pisemnej w języku angielskim jako języku obcym przez uczniów klasy maturalnej o różnych cechach osobowości.

Realizacji celu głównego badania – zgłębienia problematyki tworzenia wypowiedzi pisemnej w języku angielskim rozpatrywanej w perspektywie produktu i procesu przez uczniów szkoły średniej o odmiennych cechach osobowości – służą cele szczegółowe – poznanie zależności pomiędzy oceną holistyczną za wypowiedź pisemną na maturze próbnej a cechami osobowymi ucznia oraz określenie zależności pomiędzy oceną analityczną za poszczególne elementy wypowiedzi pisemnej na maturze próbnej (treść, spójność i logika, zakres środków językowych, poprawność środków językowych) a cechami osobowości ucznia. Ponadto, w dysertacji skupiono się na poznaniu i zrozumieniu zachowań charakteryzujących uczniów szkoły średniej przed przystąpieniem do pisania, podczas tworzenia wypowiedzi pisemnej i po jej ukończeniu.

Na podjęcie niniejszego tematu wpływ miało kilka czynników. Po pierwsze, jak wskazują wyniki egzaminów, pisanie jest najslabiej wypadającą podczas egzaminów umiejętnością. Ponadto, literatura na temat umiejętności pisania w glottodydaktyce nie jest zbyt obszerna, a liczba badań dotyczących zależności pomiędzy umiejętnością pisania a osobowością ucznia jest niesatysfakcjonująca. Co więcej, badania te pochodzą głównie z pozaeuropejskiego kręgu naukowego (najczęściej z krajów azjatyckich) i większość z nich obejmuje studentów. Gros badaczy skupia się na parze ekstrawersja – introwersja, jedynie nieliczni studiują uczniów o innych cechach osobowości. Większość badań rozpatruje umiejętność pisania z perspektywy produktu. Tylko niewielki odsetek badań dotyczy procesu pisania. Autorzy dostępnych badań korzystają z różnych narzędzi do określenia osobowości uczniów oraz z różnych modeli oceniania wypowiedzi pisemnych. Brakuje wśród nich takich studiów, w których użyto wyniki egzaminów zewnętrznych — arkusze egzaminów są wystandaryzowane, a kryteria ich oceny obiektywne i rzetelne.

Badanie zaprezentowane w niniejszej pracy składało się z dwóch części. W pierwszej części ilościowe pytania badawcze dotyczyły zależności pomiędzy osobowością ucznia a pisaniem w języku obcym potraktowanym z perspektywy produktu. Przeprowadzone w drugiej części wywiady jakościowe miały na celu poszerzenie wiedzy o perspektywę pisania w języku angielskim jako procesu poprzez poznanie i zrozumienie, w jaki sposób uczniowie o odmiennych cechach osobowości realizują cykl tworzenia wypowiedzi pisemnej w języku angielskim jako języku obcym. Uzasadnieniem dla zastosowania metodologii mieszanej było to, że w celu zgłębienia problematyki tworzenia wypowiedzi pisemnej w języku angielskim niezbędne było poszerzenie wyników uzyskanych na etapie ilościowym o dane jakościowe, po to aby umiejętność pisania w języku angielskim rozpatrywać zarówno z perspektywy produktu, jak i procesu.

Do opisu cech osobowości posłużono się Pięciodzinnikowym modelem osobowości Costy i McCrae, który proponuje klasyfikację czynników osobowości według pięciostopniowej skali. Pięć głównych elementów konstruktów to: otwartość na doświadczenie, sumienność, ekstrawersja, ugodowość i neurotyzm. W badaniu użyto kwestionariusza NEO-FFI-50, który dostępny jest do powszechnego użytku na platformie *International Personality Item Pool* (IPIP). Z testów i itemów dostępnych na platformie mogą korzystać badacze niebędący psychologami. Wynik w zakresie oceny holistycznej i analitycznej uzyskano na podstawie wypowiedzi pisemnych utworzonych przez uczestników badania podczas próbnego egzaminu maturalnego z języka angielskiego na poziomie podstawowym. Przebieg procesu tworzenia wypowiedzi pisemnej w języku angielskim przez uczniów o różnych cechach osobowości określono za pomocą autorskiego kwestionariusza wywiadu częściowo standaryzowanego.

Dysertacja składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów, streszczenia w języku angielskim, bibliografii oraz aneksów. Trzy pierwsze rozdziały stanowią przegląd podstaw teoretycznych i badań dotyczących zagadnień omawianych w niniejszej pracy. Cztery kolejne rozdziały przedstawiają i omawiają wyniki badania empirycznego przeprowadzonego wśród uczniów klasy maturalnej IV Liceum Ogólnokształcącego im. C. K. Norwida w Białymstoku.

We wstępie pracy określono braki w dotychczasowym stanie badań oraz uzasadniono wybór tematu oraz jego wagę dla dalszych badań i praktyki dydaktycznej. Przytoczono również niektóre prace naukowe, poświęcone zależnościom pomiędzy cechami ucznia a tworzeniem wypowiedzi pisemnej w języku angielskim. Określono metodologię badań oraz scharakteryzowano pokrótce badanie ilościowe oraz jakościowe.

W rozdziale pierwszym podjęto próbę definicji pisania w języku angielskim, rozpatrując je z perspektywy procesu, produktu i gatunku oraz przedstawiono teoretyczne modele pisania

w języku angielskim, opisane przez badaczy zajmujących się umiejętnością pisania oraz zaprezentowane w najważniejszych europejskich i polskich publikacjach i dokumentach prawa oświatowego. W rozdziale omówiono również sposoby nauczania pisania oraz oceniania wypowiedzi pisemnych, strategie pisania w języku angielskim oraz scharakteryzowano czynniki psychologiczne, językowe i poznawcze, które mogą uczącym się utrudniać opanowanie umiejętności pisania w języku angielskim.

Rozdział drugi prezentuje teorie i modele osobowości, uwzględniając te z nich, które miały i mają zastosowanie w dydaktyce języków obcych oraz opisuje narzędzia pomiaru osobowości wykorzystywane w badaniach, jak również wyjaśnia, w jaki sposób osobowość ucznia wpływa na jego umiejętności w zakresie języka angielskiego.

Rozdział trzeci przedstawia badania dotyczące zależności pomiędzy pisaniem w języku obcym a osobowością ucznia. Badania opisane zostały w oparciu o teorię osobowości i zaprezentowane według narzędzia, którego ich autorzy użyli do określenia osobowości uczących się.

Rozdział czwarty przybliży metodologię badań własnych z wykorzystaniem podejścia mieszanego – wyodrębnia problem badawczy i przedmiot badań, wyszczególnia cele badawcze oraz opisuje procedurę badawczą z zastosowaniem metodologii mieszanej.

Rozdział piąty prezentuje zakładane cele badania ilościowego oraz pytania badawcze, opisuje procedurę badawczą i charakteryzuje osoby badane, a także przedstawia wyniki analizy zebranego materiału.

Rozdział szósty prezentuje zakładane cele badania jakościowego oraz pytania badawcze, opisuje procedurę badawczą i charakteryzuje uczestników badania, a także przedstawia wyniki analizy zebranego materiału.

Rozdział siódmy zawiera wnioski z badania empirycznego, przedstawia dyskusje wyników badania ilościowego i jakościowego oraz wskazuje na implikacje, jakie mogą one mieć dla przyszłych studiów i codziennej praktyki dydaktycznej. W rozdziale przedstawione są również ograniczenia niniejszego badania.